

تاریخ ژورنالیزم در افغانستان

تاریخ ژورنالیزم در افغانستان از عصر پادشاهی امیر شیرعلیخان آغاز میگردد که شمس النهار اولین جریده هفتگی بود که در مائشین لیتوگرافی طبع و نشر شد. اما در عهد سلطنت کوتاه مدت امیر محمد اعظم خان نیز جریده بنام کابل نشر میشد. اگر در زعامت امیر عبدالرحمن خان کدام جریده و یا مجله به نشر رسیده باشد معلوماتی در دست نیست، ولی در دوره سلطنت امیر حبیب الله خان جریده معروف **سراج الاخبار** نشر میشد که بدین وسیله موضوعات تازه و هم یک تعداد لغات فرهنگی زبانهای اروپایی وارد ادبیات ما گردید.

بعد از استرداد استقلال افغانستان، مطبوعات کشور رونقی بخود گرفته و در دوره سلطنت اعلیحضرت امان الله غازی در حدود ۱۵ جریده به نشر میرسید که حیات نوین به مطبوعات کشور بخشید. متأسفانه چیزیکه مانع انکشاف بیشتر جراید و مجلات کشور میشد محدودیت اشخاص باسواد بود لذا نشرات در کشور توسط یک عده محدود نویسندگان صورت می گرفت.

در عصر محمد نادرشاه فرق بارزی در مطبوعات کشور رونما گردید و هسته نشرات کشور را **انجمن ادبی کابل** تشکیل میداد. با تولد ریاست مستقل مطبوعات، ژورنالیزم کشور رنگ دیگری بخود گرفت، در اکثر ولایات جراید به روزنامه ارتقا یافت و بعضی وزارت خانه ها مجلات مسلکی را به نشر می رسانیدند. بعد از نشر قانون مطبوعات یک تعداد جراید شخصی و انفرادی آغاز به نشر نمودند.

در ۱۳۴۲ ش ریاست مستقل مطبوعات بوزارت مطبوعات ارتقا یافت و دو سال بعد وزارت مطبوعات به وزارت اطلاعات و کلتور مسمی گردید.

اینک بذکر جراید، روزنامه ها و مجلات که از بدو تاسیس الی اخیر دوره سلطنت محمد ظاهر شاه به نشر میرسید، تاچایکه معلومات در دست است میبردارم:

کابل: جریده کوتاه مدت بسال ۱۲۵۹ ش هنگام پادشاهی امیرمحمد اعظم خان تحت نظر حضرت سید جمال الدین افغانی در بالاحصار کابل نشر میشد.

شمس النهار: شماره اول آن در ۱۲۵۹ ش در بالاحصار کابل انتشار یافت. در اول ماهانه و بعداً هر ۱۵ روز به نگارندگی قاضی عبدالقادر پشاورى باهتتمام میرزا عبدالعلی به نشر میرسید، ولی حملات انگلیسها باین جنبش عمر کوتاه بخشید. **سراج الاخبار افغانیه**: روز نامه ۱۵ روزه مصور به نگارندگی محمود طرزی بسال ۱۲۹۰ ش ۱۶ صفحه در مطبعه عنایت چاپ و به نشر آغاز کرد.

سراج الاطفال: در ۱۶ میزان سال ۱۲۹۶ ش سراج الاخبار، روز نامه سراج الاطفال رادر ۴ صفحه بنشر سپرد

معرف معارف: مجله یست که بنگارندگی محمد حسین در ۱۲۹۸ ش در کابل انتشار یافت.

اتحاد مشرقی: جریده هفتگی به نگارندگی الله نواز خان و سپس بنگارندگی برهان الدین کشکی در ۱۲۹۸ ش روزیکه بیرقهای ملی به اقوام مختلف سمت مشرقی سپرده میشد، در جلال آباد انتشار یافت.

الغازی (اتحاد افغان): جریده سیاسی هفتگی بمدیریت مولوی یعقوب حسن خان در ۱۲۹۸ ش بدو از چمکنی در باره اتحاد و اتفاق مردم علیه حکومت سقوی نشر میشد.

امان افغان: این همان جریده سراج الاخبار است که به امان افغان و هفته دوسه باردر ۱۲۹۹ ش به نگارندگی عبدالهادی داوی، میر سید قاسم خان، صلاح الدین سلجوقی و برهان الدین کشکی به نشر میرسید.

ستاره افغان: این جریده در ۱۲۹۹ به نگارندگی میر غلام محمد غبار در جبل السراج به نشر میرسید.

اتفاق اسلام: جریده مذکور بمدیریت عبدالله هروی در ۱۲۹۹ ش در هرات نشر گردید، بعد از سال سوم بمدیریت معارف هرات تعلق گرفت که نگارندگی آن به صلاح الدین سلجوقی رسید.

افغان: این روز نامه در ۱۲۹۹ ش بنگارندگی میرزا محمد جعفر قندهاری در کابل نشر و بصورت تک فروشی به قیمت (۲) پیسه بفروش میرسید.

ارشادالنسوان: نخستین جریده هفتگی نهضت نسوان کشور بمدیریت اسما رسمیه همسر محمود طرزی و رئیسه تحریر میرمن روح افزا «خواهر حبیب الله طرزی» در ۲۷ حوت ۱۲۹۹ ش در کابل به نشر رسید.

هرات: مجله ماهانه که در ۱۳۰۰ ش در هرات بطبع میرسید. بعدها بنام ادب و سپس به ادب هرات بنشر میرسید.

بیدار: بسال ۱۳۰۰ ش در مزارشریف بمدیریت عبدالعزیز و نگارندگی عبدالصمد تاسیس و نشر گردید.

اردو: مجله عسکری وزارت حربیه که در ۱۳۰۰ ش اولین شماره آن بنام مجموعه عسکری بمدیریت عبداللطیف خان غند مشر انتشار یافت.

طلوع افغان: جریده مذکور در ۱۳۰۰ ش از قندهار نشر میشد. اولین مدیر آن عبدالرؤف بینوا بود.

اتحاد: این جریده نخست بنام اصلاح در ۱۳۰۰ش از خان آباد نشر میشد، سپس در دورهٔ سفوی به نام (نهضت الحیب) شایع گردید و در ۱۳۰۸ش بنام **اتحاد** به مدیریت محمد بشیر انتشار می یافت.

ابلاغ: یکی از جرایدی بود که در ۱۳۰۰ش بمدریت محمداکبر نشر و رایگان در اختیار مردم قرار داده می شد و چندی بطور اعلانات در دیوارها الحاق میگردد که اکثر روزهای مذهبی و اطلاعات دولتی را انعکاس میداد.

آئینهٔ عرفان: مجلهٔ مذکور در ۱۳۰۳ش بمدریت هاشم شایق افندی ماهانه از طرف وزارت معارف نشر میشد.

حقیقت: برهان الدین کشکی این اخبار را در ۱۳۰۳ش در کابل به نشر میرساند.

ثروت: جریدهٔ ثروت در ۱۳۰۳ش بمدریت علامه صلاح الدین سلجوقی از طرف وزارت مالیه به نشر میرسد این جریده در اول بنام زیرمه و در ۱۳۳۶ش بنام و ته هفته وار و بعداً ماهانه انتشار می یافت.

انیس: این جریدهٔ هفتگی در ۱۳۰۶ش بنگارندگی محی الدین انیس تاسیس شد و ۱۵سال بعد اخبار عصرانه شد.

مجموعهٔ صحیه: مجلهٔ ماهانه وزارت صحیه به مدیریت رشید لطیفی در ۱۳۰۶ش تاسیس و اشاعه می شد.

حبیب السلام: جریدهٔ هفتگی که در زمان اغتشاش سفوی در ۱۳۰۷ش به مدیریت محی الدین بعداً محمد حسین و سپس به نگارندگی برهان الدین کشکی در ده افغانان کابل انتشار می یافت.

اصلاح: اولین شمارهٔ آن در ۱۶ اسد ۱۳۰۷ در جنوبی تحت نظر محمد نوروز خان و به نگارندگی نصرالله خان لوگری نشر میشد بعداً در عقرب همان سال در کابل هر هفته به مدیریت محمد حسن سلیمی انتشار می یافت.

نسیم سحر: جریدهٔ مشروطه خواهی در ۱۳۰۷ش به مدیریت احمد راتب باقی زاده تاسیس و هر ۱۵ روز بنشر میرسد. بعد از شمارهٔ ۷۵ خاموش گردید.

الفلاح: مجلهٔ دینی جمعیت العلمای وزارت عدلیه بنگارندگی میر غلام از ۱۳۰۹-۱۳۱۷ش دوام داشت.

کابل: مجلهٔ مصوربه احتمال انجمن ادبی کابل در ۱۳۱۰ش در کابل تاسیس گردید که در تعمیم ثقافت ملی، ادبیات و لکلور و تاریخ افغانستان خدمات شایانی نموده است.

روغنی: وزارت صحیه در سال ۱۳۱۰ش مجلهٔ مذکور را در کابل تاسیس و انتشار نمود.

پشتون ژغ: مجلهٔ ماهانه مؤسسهٔ نشراتی رادیو کابل در ۱۳۱۹ش بمدریت محمد عثمان صدقی انتشار یافت و بعداً هر ۱۵ روز به نشر میرسد.

ورانگه: در ۱۳۲۰ش در ولایت پکتیا آغاز به نشر کرد و بعداً از طرف مدیریت اطلاعات و کلتور روزانه به زبان پشتو نشر می گردید.

آریانا: باساس پیشنهاد احمد علی کهزاد مورخ کشور جهت انکشاف تاریخ افغانستان شمارهٔ اول آن در ۱۳۲۱ش از طرف انجمن تاریخ نشر و مرحوم کهزاد موسس و مدیر مجله شناخته شد.

ستوری: جریدهٔ مذکور در ۱۳۲۲ش در شهر میمنه اشاعه یافت.

بدخشان: روز نامهٔ ادبی، اقتصادی و اجتماعی که در ۱۳۲۴ش در فیض آباد مرکز بدخشان نشر میشد.

افغانستان: این مجلهٔ مصور در ۱۳۲۴ش در کابل تاسیس و موضوعات کلتور و ثقافت کشور را بنشر میرساند

هدیهٔ انیس: این جریده از ابتکارات جریدهٔ انیس میباشد که در ۱۳۲۴ش در کابل به نشر می رسد.

حقوق: پوهنخی حقوق مجلهٔ ماهوار حقوق رادر ۱۳۲۵ش انتشار داد که موضوعات حقوقی رادربر میگرفت.

سیستان: جریدهٔ هفته واری که در ۱۳۲۶ش در مرکز ولایت فراه تاسیس شد در ۴ صفحه به نشر میرسد.

ادبی هرات: مجله در اول از طرف انجمن هرات بسال ۱۳۲۶ش نشر میشد و از ۱۳۴۲ش ببعده از طرف مؤسسهٔ نشراتی اتفاق اسلام چاپ و اشاعه میگردد.

ژوندون: مجلهٔ مصور و زوقی هفتگی در ۱۳۲۷ش تاسیس و از طرف ریاست مستقل مطبوعات بنشر سیرده شد

هیواد: بزبان پشتو در ۱۳۲۸ش در کابل تاسیس گردید. اولین صاحب امتیاز آن عبدالرؤف بینوا و مدیر مسئول آن محمد ارسلان سلیمی بود، بعداً این روزنامه بحیث تصدی دولتی درآمد.

برگ سبز: مجلهٔ مصور ادبی، اجتماعی و اقتصادی در ۱۳۲۸ش از طرف ریاست مرستون نشر می گردید.

وطن: جریدهٔ ملی ارگان نشراتی مشروطه خواهان در ۱۳۳۰ش تاسیس و به امتیازی غلام محمد غبار و مدیریت علی محمد خروش نشر میشد و بعد از ۴۷ شماره توقف گردید.

ندای خلق: این هم یکی از نشریه های آزاد شخصی است که در ۱۳۳۰ش پا به نشرات گذاشت.

ولس: جریدهٔ شخصی ولس در ۱۳۳۰ش به امتیازی گل پاچا الفت از طرف حزب ویش زلمیان نشر میشد.

انگار: در ۱۳۳۰ش فیض محمد انگار تاجر قندهاری عضو ویش زلمیان هفته نامهٔ انگار را بزبان پشتو و دری شامل انتقادات علیه دولت به نشر میرساند و با نوشتهٔ از نور محمد تره کی (ما چه میخواستیم) از نشر بازماند.

پیام حق: مجلهٔ ماهوار در ۱۳۳۱ش تاسیس و از طرف ادارهٔ تربیهٔ افکار ریاست مستقل مطبوعات نشر میشد.

سنایی: این جریدهٔ ادبی در ولایت غزنی تاسیس و در ۱۳۳۱ش به نشرات آغاز کرد

پروان: جریدهٔ پروان که در ۱۳۳۱شمسی تاسیس یافته، از چاریکار نشر میشد. مدیر آن محمد شریف نسیم بود

پامیر: شاروالی کابل در ۱۳۳۲ش اقدام به نشر جریدهٔ هفتگی پامیر بمدریت عبدالمنان «درمند» نمود.

د پاپو شمیره: له ۲ تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکې په خیر و لوی

بخوان و بدان : وزارت معارف برای تقویة معلومات کم سوادان در ۱۳۳۲ ش مجله ماهوار بخوان و بدان را نشر و رایگان توزیع نمود.

تعلیم و تربیه : نشریه علمی و تربیوی که در ۱۳۳۲ ش از طرف پوهنخی تعلیم و تربیه پوهنتون کابل نشر میشد .
میرمن : د میرمنو تولنه یگانه مجله ماهانه نسوان را برای رشد سویه تعلیمی طبقه نسوان کشور در ۱۳۳۲ ش به نشر سپرد .
ننداره مجله ماهانه که از طرف ریاست هتل ها در ۱۳۳۲ ش نشر و مطالب هنری را در بر میگرفت .

در ۱۳۳۲ ش ولایت هلمند به نشر مجله زوقی « هلمند » در گرشک مرکز ولایت اقدام کرد .
هلمند

سره میاشت : مجله ماهانه جمعیت صلیب سرخ افغانستان است که در سال ۱۳۳۲ تأسیس شد .
وته : این مجله ماهانه از طرف وزارت مالیه در ۱۳۳۳ ش به نشرات آغاز کرد لازم به یادآوریست که این مجله در دوره امانی بنام « ثروت » به نگارندگی استاد صلاح الدین سلجوقی نشر میگردد .

شورا : شورا مجله یست که هر ماه از طرف شورای ملی در ۱۳۳۴ به نشرات آغاز کرد .
افغانستان : این مجله از طرف سفارت کبرای افغانستان در ۱۳۳۴ ش در قاهره به نشر میرسد .

کانو او صنایعو : وزارت معادن و صنایع بعد از آنکه اجازه نشر مجله را از ریاست مستقل مطبوعات در ۱۳۳۴ ش بدست آورد به نشر مجله ماهنامه **دکانو او صنایعو مجله** پرداخت .

بزرگ : در ۱۳۳۵ ش بانک زراعتی مجله ماهنامه بزرگ را نشر کرد که معلومات خوبی برای زارعین کشور بود .
این مجله از طرف وزارت زراعت در ۱۳۳۵ ش با مطالب زراعتی به نشرات آغاز کرد .
گرنه

ادب : ماهنامه ادب را پوهنخی ادبیات در ۱۳۳۵ ش نشر کرد که شامل موضوعات ادبی، اخلاقی و دستور زبان بود .
طبی : مجله طبی از طرف پوهنخی طب هر ۳ ماه یکبار اشاعه میشد که شماره اول آن در ۱۳۳۵ ش از طبع برآمد .
دافغانستان بانک : در ۱۳۳۵ ش بانک مذکور به نشر این مجله اقدام نمود تا در امور اقتصادی و داد و ستد پولی برای علاقمندان معلومات کافی ارائه کند .

برید : مجله سه ماهه مصور که در ۱۳۳۶ ش تأسیس شد از طرف وزارت مخابرات نشر میگردد .
رنا : این مجله که در ۱۳۳۶ تأسیس شد از طرف ریاست انکشاف دهات هر سه ماه یکمرتبه نشر میشد .
هوا : مجله ۳ ماهه هوا از نشرات ریاست هوایی ملکی اولین شماره آن در ۱۳۳۶ ش از طبع برآمد .

وژمه : برای معلومات مزید محصلین پوهنخی ادبیات مجله وژمه را پوهنخی مذکور در ۱۳۳۶ ش هر دو ماه یکبار به نشر میرساند .

افغانستان : سفارت کبرای افغانستان در لندن بسال ۱۳۳۶ ش به نشریک مجله بزبان انگلیسی جهت معرفی افغانستان مبادرت ورزید .

پوهنه : این مجله نشریه پشتوی مجله عرفان است که در ۱۳۳۶ ش وزارت معارف آنرا نشر میکرد .
مهری : مجله ۳ ماهه مهری در ۱۳۳۶ ش از طرف لیسه نسوان «مهری» هرات بنشر میرسد که دارای صحافت زیبا و موضوعات علمی و ادبی بود .

خیرنی : مجله اقتصادی که در ۱۳۳۹ ش پوهنخی اقتصاد بقسم یک نشریه سه ماهه بحیث یک وسیله معاماتی، علمی و درسی نشر میگردد .

دکابل پوهنتون خیرونه : نشریه رویدادهای پوهنتون و پوهنخی ها را در بر میگرفت که در ۱۳۳۹ ش اشاعه میشد
کابل تایمز : اخبار یومیه بزبان انگلیسی که در حوت ۱۳۴۱ ش از طرف د باختر آژانس انتشار یافت و یگانه اخبار یست که دیپلمات ها و خارجیان مقیم افغانستان از آن استفاده میکردند .

جریده رسمی : در ۱۳۴۳ تأسیس گردید و اولین شماره آن در ۶ صفحه از طرف وزارت عدلیه نشر شد .
شرعیات : این مجله ماهانه دینی از طرف پوهنخی شرعیات در ۱۳۴۹ ش اشاعه یافت .

چون قانون جدید مطبوعات در ۱۳۴۴ ش تدوین و نافذ شد ، به تعقیب آن جراید « شخصی » در مرکز ظهور نمودند چون این جراید بیشتر جنبه سیاسی و ضد دولتی بودند از اینرو دیری نگذشت که این جراید در اثر مخالفت های قانونی یکی بعد دیگری توقیف و مصادره گردیدند :

وحدت : بنگارندگی مولوی خالص و مدیریت مولانا خسته از دلو ۱۳۴۴ ش – جوزا ۱۳۴۵ ش به حمایت استاد خلیل الله خلیلی .
پیام امروز : بنگارندگی غلام نبی خاطر و مدیریت عبدالرؤف ترگمنی و محمد طاهر محسنی از جدی ۱۲۴۵ ش – سرطان ۱۳۴۵ ش به دری نشر میشد .

افغان ملت : برهبری انجینر غلام محمد فرهاد و مدیریت قدرت الله حداد و حبیب الله رفیع از اول حمل ۱۳۴۵ – جوزای ۱۳۴۶ ش به هدف جمعیت سوسیال دموکرات و آزادی پشتونستان .

خلق : بنگارندگی نور محمد تره کی و مدیریت بارق شفیع ارگان چپی طرفدار ماسکو ، حزب دموکراتیک خلق « پرچم » از حمل ۱۳۴۵ – ثور ۱۳۴۵ ش دوام کرد ولی نظریه مفکوره ضد اسلامی مصادره شد .

مردم : بنگارندگی سید مقدس نگاه و مدیریت غلام محی الدین تقویض ، با مفکوره ضد خلق از ثور ۱۳۴۵ ش الی جوزای ۱۳۴۵ ش دوام کرد .

مساوات : بنگارندگی عبدالشکور و محمد شریف ایوبی بمدریت محمد رحیم الهام ، جمعیت دیموکراتیک مترقی (حزب دیموکراتیک مترقی میوندوال) از جوزای ۱۳۴۵ - دلو ۱۳۴۵ ش نشرات داشت .

پیام وجدان : به رهبری عبدالرؤف ترکمنی با مفکوره مدافع حقوق اقلیت غیر پشتون از اسد ۱۳۴۵ ش.

پرچم : بنگارندگی سلیمان لایق و مدیریت میر اکبر خیبر، جریده پرچم بعوض خلق نشر میشد تا آنکه در ۱۳۴۷ ش ممنوع شد. این نشریه هفتگی از حوت ۱۳۴۷ - سرطان ۱۳۴۸ ش دوام کرد .

صدای عوام : بنگارندگی داکتر عبدالکریم فرزاد بمدریت محمد عارف حنیفی ، بمرام ضد دولت از حمل ۱۳۴۷ الی سرطان ۱۳۴۷ ش دوام کرد .

شعله جاوید : بنگارندگی داکتر رحیم محمودی و مدیریت داکتر هادی محمودی پیرو خط چین و نسبت به حزب دیموکراتیک مردم ، بیشتر انقلابی بود . از حمل ۱۳۴۷ - سرطان ۱۳۴۷ نشرات داشت.

ترجمان : بنگارندگی داکتر رحیم نوین و بمدریت علی اصغر بشیر. جریده مذکور طنزآمیز آزادی با کارتون های سیاسی در ۱۹ حمل ۱۳۴۷ ش تاسیس شد.

صبأ : به رهبری غلام نبی خاطر ، ضد چپی به عوض پیام امروز در ۱۸ ثور ۱۳۴۷ ش به نشرات آغاز کرد .

کمک : هفته نامه ضد دولت بر رهبری محمد یعقوب کمک بعد از یک شماره در ۱۰ میزان ۱۳۴۷ ش از بین رفت .

کاروان : روزنامه مستقل بنگارندگی صباالدین کشکی و عبدالحق واله در اول عقرب ۱۳۴۷ ش بنشرات آغاز کرد

خیبر : به رهبری محب الرحمن هوسا طرفدار پشتونستان و محافظه کار دینی در ۱۸ میزان ۱۳۴۷ ش تاسیس شده و کمتر از یکماه دوام کرد و در عقرب ۱۳۵۰ ش دوباره فعال شد .

گهیز : بنگارندگی منہاج الدین گهیز و مدیریت گهیز و عبدالسلام فرغانی ضد چپی و از طرفداران اخوان المسلمین و جمعیت اسلامی در ۲۱ میزان ۱۳۴۷ به نشرات شروع کرد .

پروانه : هفته نامه ضد دولت به رهبری امان الله پروانه که از قوس ۱۳۴۷ - جدی ۱۳۴۷ ش دوام کرد.

هدف : بنگارندگی غلام محمد اورمل و مدیریت محمد رحیم مهربان علیه میوندوال از قوس ۱۳۴۷ - اسد ۱۳۴۷ ش فعال بود، بعد از انتخابات ۱۳۴۸ ش بسته شد .

جبهه ملی : این نشریه را عبدالرب اخلاق از جدی ۱۳۴۷ - جوزای ۱۳۴۸ ش نشر میکرد که در اثر پروبلم اقتصادی از بین رفت.

پکتیکا : شاه زمان استانیزی با ایدیالوژی مانند افغان ملت از ۱۹ حوت ۱۳۴۸ ش به نشرات آغاز کرد .

سپیده دم : ژورنال ادبی بنگارندگی سید محمد بامداد و همکاری عبدالشیر کبیر و محمود فارانی از حوت ۱۳۴۷ - سنبله ۱۳۴۸ ش دوام کرده و نظر به پروبلم اقتصادی از نشر باز ماند .

افغان ولس : سناتور قیام الدین خادم بمدریت مظفر صادق از اسد ۱۳۴۸ ش برای آزادی پشتونستان نشرات داشت که در اثر مشکلات اقتصادی در سنبله ۱۳۴۸ توقف کرد .

اتحاد ملی : نشریه این حزب را عبدالحکیم مژده بمدریت عبدالحق ناصری در ۲۸ سرطان ۱۳۴۸ ش تاسیس کرد.

روزگار : با پشتیبانی از قانون اساسی ، یوسف فرند نشریه خود را بتاريخ ۶ عقرب ۱۳۴۸ ش انتشار داد .

افغان : محمد یوسف ولسمل بهدف ایجاد دموکراسی پارلمانی برای پشتونستان از ۱۵ سنبله ۱۳۵۰ به نشر جریده افغان آغاز کرد.

ندای حق : نشریه اسلامی بنگارندگی مولوی عبدالستار صدیقی و مدیریت غلام نبی زرمی از سنبله ۱۳۵۰ - جدی ۱۳۵۱ ش نشرات داشت .

ملت : اعضای حزب چپگرا به نگرندگی فدا محمد فدایی و بمدریت حبیب الله رفیع از میزان ۱۳۵۰ ش - جدی ۱۳۵۱ ش نشرات داشت بعداً از طرف دولت مصادره شد .

افکار نو : با پشتیبانی از طبقه متوسط بهدف قوانین شریعت اسلامی بنگارندگی نورالله نورزاد و مدیریت ضیا حیدر در عقرب ۱۳۵۰ ش بفعالیت آغاز و ۳ روز بعد در اثر فوت نگارنده آن از نشر باز ماند .

پیکار : بجای افکار نو بنگارندگی غلام محمد الماسک در ۲۴ قوس ۱۳۵۰ تاسیس گردید .

شوخی : ژورنال هجایی و کارتونی از قوس ۱۳۵۰ - جدی ۱۳۵۱ ش ادامه داشت. نسبت عدم آداب از جانب دولت قطع گردید .

روز : با افکار سوسیالستی علیه شرکت سپین زر در قندز، مجله دینی اسلام : بنگارندگی منہاج الدین کبیر و مجله ماهانه ادبی دریا : بنگارندگی سپوژمی رؤف بمدریت عبدالستار نشرات داشتند که بیشتر این مجلات ضد دولت و قسمتی علیه شورا بودند .

« پایان »

مأخذ :

سالنامه های سال ۱۳۱۱ ش، ۱۳۱۳ ش، ۱۳۱۶ ش، ۱۳۱۷ ش، ۱۳۱۹ ش، ۱۳۳۴ ش، ۱۳۴۱ ش، ۱۳۴۵ ش، افغانستان در پنجاه سال اخیر - آریانا دائره المعاف - راپور ریاست پوهنتون کابل ۱۳۴۷ ش -

د پائو شمیره: له ۴ تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خیر و لولئ

- Smith Harvey H, Area Handbook for Afghanistan -
- Foster L. Merrell , Enchantment of the world – Afghanistan -
- Clifford M.L.The , Land and People of Afghanhstan -
- Grotzbach ewin , Aktuelle Probleme in der Afghanistan -
- Dupree L. , Afghanistan -
- Wilber Donald N. , Annotated Bibliography of Afghanistan -
- Dziegiel Leszek , Polska Akademia Nauk , Afghanistan – wyspe Izolacji -

د پانو شميره: له ۵ تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همكاري ته رابولي. په دغه پنه له مور سره اړيکه ټينگه كړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليكني د ليكنيزي بني پازوالي د ليكوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليكنه له راليرلو مخكي په خير و لولئ